

DELAVSKO GIBANJE IN SOCIALNI PROBLEMI □

- Kapitalistično družbo sta sestavljala **buržoazija** in **proletariat**
- Buržoazija je bila **razslojena** na:
 - Veliko buržoazijo ali kapitalistično (lastniki tovarn, bank, trgovskih, prometnih podjetij), ki so si nakopičili velikanska bogastva
 - Srednjo buržoazijo
 - Drobno buržoazijo (majhni obrtniki in trgovci)
- Proletariat je pomenil osebno **svoboden sloj izkoriščanih** (propadli kmetje, cehovski obrtniki, majhni trgovci) iz katerega je postopoma nastalo **industrijsko delavstvo**
- Delavstvu industrializacija ni prinesla izboljšanja gmotnega položaja – nizke mezde so posledično **vodile revščino**
- Najslabši položaj delavstva je bil v **carski Rusiji**, kjer nazadnje odpravijo fevdalizem
- **Delavke in otroci** so bili najslabše plačani med delavci, saj so delavke dobivale povprečno 50%, otroci pa 25% moške mezde
- Delavke so najpogosteje delale v **tekstilni industriji**, otroci pa pri delih za katere so bili **odrasli preveliki**.
- Otroci so ponavadi pričeli delati že **s petim letom** starosti – prvi **zaščitni zakoni** so ravno zato omejevali delo premladih otrok
- Podjetnik je bil **neomajen gospodar** v svoji tovarni, slednje so bile zaradi tega prave hiše trpljenja
- Delovni ritem je bil zaradi **nepretrganega dela** ob strojih monoton kar je vodilo v **številne nesreče**, v primeru, da je bil delavec prepočasn je zastalo celotno delo – podjetnik je zato takšnega delavca **odpustil**.
- V primeru **poroda** je podjetnik lahko odpustil žensko, saj je rojevanje veljalo za **zasebno zadevo**
- Odgovor na socialne probleme je pojav **organiziranega boja delavstva** za **izboljšanje ekonomskega in socialnega** položaja delavstva, temu se je pridružila še borba za **splošno volilno pravico**
- Nastanek strokovnih organizacij – **sindikati** – ki si prizadevajo za **boljše delovne pogoje** in **višje mezde**; oblika njihovega boja so tudi **stavke**, država je zato prisiljena popuščati, kot posledica se pojavi nastanek **delavske zakonodaje**.
- V večini evropskih držav so bili sindikati pravno priznani kot **zastopniki delavcev** v obdobju od 1870-1900 (v Rusiji 1906)
- V tridesetih letih 19.stoletja je v Angliji nastalo **čartistično** (charter – listina) **gibanje**, ki zahteva od parlamenta **splošno in enako volilno pravico**, ki bi omogočila **nastanek demokratične države**.
- Iz buržoazije so izšli **utopični socialisti**, ki so menili, da je socialistične odnose mogoče doseči **brez razrednega boja** (človečnost, pravičnost, usmiljenje); glavni predstavniki so Saint-Simon, Charles Fourier in Robert Owen (lastniki kapitala)
- **Saint-Simon** je glavnega nasprotnika videl v **fevdalni družbi in aristokraciji**, zagovarjal je **povezavo kapitalistov in delavcev**, družba se deli na **produktivni** (delavci, trgovci, obrtniki, tovarnarji, bankirji) in **neproduktivni** del (uradništvo, plemstvo in vojska), družbo bi moral voditi **produktivni** razred.
- **Fourier** je kot osnovni motiv proizvodnje videl **dobiček**, ki kot stranski produkt **proizvaja revščino**, rešitev vidi v **samozadostnem gospodarstvu**.
- **Owen** vidi možnost v delavskem ustanavljanju proizvodnih **zadrag**, te naj bi izničile **razredna nasprotja** in ustvarile **socializem**.
- Delavci so začeli z **neorganiziranim bojem** za izboljšanje svojega položaja; zaradi hudega izkoriščanja v tekstilni industriji so pričeli **razbijati stroje – ludizem**.
- Leta 1864 so se razdrobljene **socialistične struje** v Londonu povezale v **1.delavsko internacionalko**.
- V Chicagu je 1.maja 1886 prišlo do vsesplošne **stavke za 8 urni delavnik**; udeležilo se je je 350.000 delavcev; v spopadu je bilo **mrtvih** 6 delavcev.

- Leta 1889 je bila v Parizu *ustanovljena II. internacionala* – sprejet je bil kratkoročni program, ki je predvidel *8-urni delavnik*, prepovedal *nočnega in zdravju škodljivega dela za otroke in ženske*; za dolgoročni cilj so si zadali prevzem oblasti s pomočjo revolucije.
- *Anarhistične* ideje (avtor je Rus Bakunin) so se uveljavile v gospodarsko *zaostalih državah*; anarhisti so zahtevali uničenje obstoječe države in družbe, *nasprotovali so vsaki oblasti in lastnini*, tudi delavski, izvajali so atentate.
- *Karl Marx* (marksizem=komunizem) in *Friedrich Engels* veljata za utemeljitelja *znanstvenega socializma*, cilj je prevzem oblasti s pomočjo *proletarske revolucije*; geslo "proletarci vseh dežel, združite se"
- Leta 1847 sta ustanovila mednarodno delavsko *združenje Zvezo komunistov*
- Leta 1848 sta Marx in Engels izdala *komunistični manifest*, v njem postavita temelje razrednega boja med buržoazijo in proletariatom; po njunem mnenju bo z naraščanjem števila proletarcev prišlo do *svetovne revolucije*, po njej bo zavladal *proletariat*, ki bo ustvaril *brez-družbeno družbo*, slednja ne bo potrebovala niti države.
- Proti koncu 19.stoletja so začele nastajati *socialdemokratske stranke*, ki kmalu doživijo uspehe na volitvah.
- Pod vodstvom *Edvarda Bernsteina* se je razvila teorija demokratičnih reform – po mirni poti preobraziti kapitalistično družbo v socialistično; marksisti so slednje razglasili za *revizionizem*.
- Odziv katoliške cerkve na naraščajoče socialne probleme je bila *enciklika papeža Leona XIII. Rerum novarum* (O novih stvareh) – problemi delavcev se ne bodo rešili z *razrednim bojem* temveč s *krščanskimi vrednotami*.